

УДК:
304:331.102.22
Примљено:
22. маја 2009.
Прихваћено:
18. јуна 2009.
Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXI) VIII, vol=20
Бр. 2 / 2009.
стр. 89-116.

Драгана Динић*
Институт за политичке студије, Београд

СОЦИЈАЛНА ДРЖАВА И ВОЛОНТЕРСКИ РАД¹⁾

Сажетак

Традиција волонтерског рада је веома дуга - можемо рећи да је стара колико и људски род. Одувек су постојале ситуације у којима је човек реаговао вођен више срцем, душом и вером, него разумом, када је имао потребу да се даје за другог, не тражећи ништа за узврат. Волонтирањем свесно поклањамо наше време, способности и енергију за добробит других - појединцима, заједници, друштву или окружењу.

У време кризе, рата, епидемије, елементарне непогоде и у сличним ситуацијама, када институције система и професионалци не могу да стигну да помогну, а живот не може да чека, волонтерство је неопходан и незаобилазан ослонац.

У транзиционим и сиромашним земљама, каква је и наша, немерљив је допринос волонтера. Постало је очигледно, током периода транзиције, да држава порезима и доприносима не може да прикупи довољно средстава потребних за реализацију сопствене социјалне политике и остварење принципа дистрибутивне правде. Зато волонтеризам, неоправдано запостављен и заборављен, треба да доживи ренесансу.

Волонтери су свуда препознати као најважнији ресурс за спровођење промена. Од волонтеризма користи имају сви. Волонтеризам побољшава квалитет

* Истраживач, ИПС Београд

1) Рад је настао у оквиру научног пројекта «Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији» (149057Д), који се реализује у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство науке и технолошког развоја Републике Србије.

живота, мења свест људи, мења њихове ставове према грађанском ангажовању, представља један од облика партиципације грађана, доприноси развоју стабилног, цивилног друштва, развија солидарност итд. Економска корист од волонтеризма за државу и локалну заједницу је велика, посебно у светлу чињенице да у Европи, данас, волонтира више од сто милиона људи.

Поставља се питање, да ли је наша земља препознала волонтерство као важан ресурс и да ли га на адекватан начин подржава и подстиче?

Кључне речи: волонтерски рад, волонтер, организатор волонтерског рада, вредновање волонтерског рада...

Волонтеризам је изузетно стара појава која је етички кодификована; најчешће друштвено неадекватно валоризована; по правилу недовољно негована и подстицана; а последњих година, посебно у транзиционим земљама, скоро заборављена.²⁾

Већ 20 година Уједињене нације и Савет Европе, подстичу развој волонтеризма и промовишу вредности и значај волонтерског рада. Тако су УН, кроз рад Генералне скупштине и разних Комисија, донеле око 15-ак одлука, препорука и низ резолуција, које се тичу волонтирања.³⁾ А Савет Европе је, од држава чланица, тражио да уклоне све препреке које могу навести људе да одустану од волонтирања. Године 1985. УН су 5. децембар прогласиле за Међународни дан волонтера, а до данас, више од половине земаља света укључило се у његово обележавање. Касније је, од стране УН, 2001. година проглашена Међународном годином волонтера.

2) Телефонска анкета рађена у Хрватској, децембра 2005. показала је да само 5% хрватских грађана волонтира.

3) Међу њима су најзначајније:

а) Резолуција усвојена 17. децембра 1985. - "Међународни дан волонтера за економски и социјални развој".

б) Резолуција 55/57 од 4. децембра 2000. о Међународној години волонтера.

в) Најважнији документ у Савету Европе донет је маја 2000. када је усвојена Европска конвенција о промоцији транснационалних дугорочних волонтерских сервиса за младе.

г) Резолуција 56/38 5. децембра 2001. - "Препоруке за начине подршке волонтеризму",

д) Резолуција 57/106 усвојена од стране Генералне Скупштине 16. децембра 2005. - "Follow-up активност имплементацији Међународне године волонтера".

ђ) Препорука Савета Европе бр. 1496 из 2001. године о побољшању улоге и статуса волонтера.

У Пекињској декларацији, која је усвојена 2002. године, на Међународној конференцији о волонтерском раду, истиче се: “Убеђени смо да волонтерство ужива најширу подршку и партиципацију. Корист од волонтеризма имају сви, без обзира на старост, пол, веру, нацију или социјални положај.»

У Приручнику за волонтере под волонтерским радом се подразумевају “оне активности којима се људи баве по сопственој вољи, било да то раде спонтано и индивидуално или организовано и перманентно делујући кроз институције и службе али увек без материјалних, сем моралних и других друштвених сатисфакција.” (Милосављевић. М. 2006)

Волонтирање представља непрофитабилни, неплаћени рад, у корист друге особе или заједнице. Оно је истовремено двосмеран процес, којим појединац доприноси другима и својој заједници, с једне стране, а при том шири и своја знања и стиче нове вештине, с друге стране. Обављајући ову делатност људи желе да помогну другима - да олакшају, спрече, или реше проблеме својих комшија или суграђана. Волонтирање се, с тога, заснива на *филантропији*, односно на веровању у достојанство и врлину појединца, на осећању одговорности и жељи једног човека да поклони своје време и знање другом човеку сматрајући да на тај начин обавља грађанску дужност.

Може се јавити у различитим облицима од традиционалних обичаја узајамне помоћи до организованог деловања читавог друштва у кризним периодима.

Издвојићемо два основна облика:

- а) формално (организовано, планирано, усмеравано, сврсисходно), као део реализације неког пројекта и оно захтева посебну законску регулацију и
- б) неформално (спонтано, ситуационо, ad hoc, најчешће појединачно) волонтирање изоловане и спорадичне природе, пружање непосредне помоћи између физичких лица (нпр. помагање комшији).

На међународном нивоу, владе земаља чланица Уједињених нација, усвојиле су јасне критеријуме за одређивање појма *добровољни* или *волонтерски рад*. Ти критеријуми су универзални и свеобухватни:

- волонтерски рад није првенствено мотивисан стицањем добити;
  - волонтерски рад не сме бити заснован на страху или присили;
  - помоћ која се пружа волонтирањем усмерена је ка другоме.
- Европска повеља о волонтеризму*⁴⁾ (из 1998) одређује волонтерски рад као:

- делатност у интересу људи;
- делатност која није мотивисана финансијским интересом;
- делатност која се одвија на локалном или националном нивоу;
- делатност која је добровољна;
- делатност која је мирољубива;
- делатност која је утемељена на личној мотивацији и слободи избора;
- делатност која подстиче активну грађанску улогу на добробит заједнице;
- делатност која подстиче развој људских потенцијала;
- делатност која побољшава квалитет живљења на начелима солидарности;
- која је основа развоја партнерских односа између актера система благостања; и
- која је подстицај самоорганизовања људи при решавању проблема.

Дакле, волонтеризам се може дефинисати као активност коју појединци, (али, у крајњој линији и удружења или правна лица - као организатори волонтерског рада), обављају за опште добро, солидарно, слободним избором и без намере стицања финансијске користи. Овде ћемо скренути пажњу на наведени критеријум УН за одређивање волонтерског рада “који није првенствено мотивисан стицањем добити”. То да није “првенствено”, допушта и тумачење да може да буде мотивисан и финансијски, при чему су финансијски разлози у другом плану, али нису искључени. Већ у Европској повељи финансијска мотивисаност је експлицитно искључена. Та-

4) <http://www.serbia-rettsyndrome.com/novosti/dokumenti/volonteri.pdf>

кође треба нагласити да волонтеризам није ни запошљавање, није комерцијални однос, нити обављање цивилне службе.

Једно од темељних начела волонтирања је *Начело бесплатно-сти волонтирања*. Ово начело се декларативно прихвата, али како сам волонтерски рад кошта онога ко тај рад организује, па и онога ко волонтира, поставља се оправдано питање надокнаде ових трошкова. Треба бити опрезан код овог начела, јер се лако може догодити да се неадекватним надокнадама трошкова овај рад извргне у своју супротност и да некима послужи за најразличитије малверзације («прање пара» нпр.).

У законима о волонтерском раду које су усвојиле земље у окружењу⁵⁾, експлицитно се набраја шта се све сме финансирати и надокнађивати при обављању волонтерског рада, а што се не сматра новчаном наградом или стицањем имовинске користи за волонтере. Ту спадају новчане накнаде трошкова волонтирања: за плаћање радне одеће, опреме и предмета за заштиту, потребних за волонтирање; трошкови путовања, смјештаја и исхране током волонтирања; трошкови исхране, збрињавања и обуке животиња, у власништву волонтера, које учествују у активностима волонтирања; плаћање медицинских услуга и вакцина примљених у сврху обављања волонтирања; трошкови едукације, ван школског система, потребне за волонтирање; трошкови везани за извршавање волонтерских услуга и активности; за исплату премија осигурања волонтера у случају смрти, телесне повреде или професионалне болести настале током волонтирања; накнада за штету насталу код организатора волонтирања или треће особе; џепарац неопходан за путовања исплаћен волонтерима, уз услов, да износ џепарца не премашује износ дневница прописаних за државне службенике; накнаде трошкова за прибављање докумената или плаћања просторија нужних за волонтирање; као и накнаде за исплату Државних награда за волонтирање. Све наведене накнаде се исплаћују на основу рачуна, којима се потврђује да су назначени трошкови стварно настали и да су били битни за обављање волонтерског рада.

Ово начело се даље елаборира навођењем шта све није волонтерски рад, да не би дошло до неспоразума. Тако волонтирање, из-

5) Република Хрватска је 2007. године донела *Закон о волонтерским сервисима*, исто као и Република Македонија, Република Српска је то учинила 2008, када је Народна скупштина РС усвојила је Нацрт закона о волонтирању и најзад, АП Војводина је усвојила Нацрт овог Закона 2007.

међу осталог, није: обављање услуга или активности за које постоји услов исплате или потраживања новчане награде односно друге имовинске користи, а које се обавља без заснивања радног односа уређенога Законом о раду; стручно оспособљавање без заснивања радног односа које је уређено Законом о раду или другим прописима (стажирање нпр.)⁶⁾; обављање услуга или активности које су уобичајене у породичним, пријатељским или комшијским односима - где је присутан принцип реципроцитета и где је свака страна и пружалац и прималац услуга.

Да би обављање волонтерског рада било транспарентно и регуларно потребно је да организатор волонтерског рада склопи уговор са волонтером. У поменутиим законима о волонтерском раду, суседних држава, инсистира се на *уговору о волонтирању* који се закључује, са волонтером, у писаној форми, уколико волонтерска услуга траје дуже од 10 сати месечно. Закључењем овог уговора не губе се права по основу незапослености. Уговором о волонтирању се уређују сва питања од значаја за уговорне стране, као и права волонтера. У Републици Хрватској и Републици Српској уговор о волонтирању се закључује усмено, а само у изузетним случајевима и писмено.

ВОЛОНТЕР⁷⁾

Препоруке и закључци међународних експертских скупова су, између осталог, допринели и утврђивању широко прихваћене дефиниције *волонтера*, која гласи: «Волонтер је појединац који даје услуге у корист другог лица, по слободном избору и без накнаде».⁸⁾

Овако утврђена дефиниција подразумева да волонтер може да буде само појединац, а не правно лице; да волонтер пружа услуге, а не даје ствари или новац; да корисник услуга може да буде физичко или правно лице, као и јавност у целини, тј. да се ангажовањем волонтера остварује општи интерес (на пример – заштита животне средине, санирање последица елементарних непогода или природних катастрофа); да се услуге пружају по слободној вољи, без икакве принуде и без постојања законске обавезе; да се за пружене услуге не добија накнада за рад; и да се накнада евентуалних

6) Наши актуелни прописи управо стажирање једино и виде као волонтерски рад.

7) Волонтер (на француском *volontaire*, латинском *voluntarius*) означава оног који служи добровољно, бесплатно (Милан Вујаклија - Лексикон страних речи и израза, 1954)

8) <http://www.ssla.oneworld.net/filemanager/download/642/bilten%20CRNPS-a.pdf>

трошкова у вези са волонтирањем (на пример, превоз или исхрана у току рада) не сматра накнадом за рад.

Волонтером се, дакле, сматра појединац који слободном вољом ставља на располагање своје време, рад и способности, повремено или трајно, без очекивања компензације (осим надокнаде за трошкове да би се обавио конкретан волонтерски посао), за добробит друштва, самостално или у оквиру неформалних или регистрованих невладиних организација или јавних установа, на националном и међународном нивоу.⁹⁾

Волонтери могу бити припадници свих генерација, малолетна лица, здрави и хендикепирани, алтруисти, одговорне особе које су свесне да раде за добробит другог, које посвећују своје време и знање и они којима је оваква активност лично задовољство. Од *доброг волонтера* се очекује да буде: сензибилан на проблеме других, толерантан, отворен, хуман, спреман да учи, да се усавршава (“да ради на себи”), да буде пожртвован, искрен, одговоран, професионалан, заинтересован, посвећен, да тежи променама на боље, да не тражи никакву награду и свакако, да је довољно мотивисан.

Принципи који су прихваћени у раду волонтера су:

- сачувати људски живот, ублажити патњу и унапредити здравље
- не нашкодити кориснику
- поштовати корисника, његову верску припадност и националност
- бити одговоран
- стицати и унапређивати знања и вештине битне за волонтерски рад
- сарађивати са колегама - волонтерима
- рационално трошити расположива средства
- чувати професионалну тајну и развијати поверење на релацији волонтер-волонтер-корисник-породица корисника
- бити стручан, савестан и истрајан

Мотиви којима се руководе волонтери су *лични* и *алтруистички*.

Лични мотиви су опредељени личним вредностима и настојањем појединца да дела у складу са њима; да своје слободно време испуни друштвено корисним ангажовањем; потом жељом за напредовањем у каријери (јер се кроз волонтирање стичу нове вештине и знања која могу допринети професији); потребом за успоставља-

9) Исти извор.

њем контаката и зближавањем са другим људима; и продубљивањем осећања личне вредности и самопоштовања.

Алтруистички мотиви су вођени потребом и жељом да се помаже другима, којима је помоћ потребна, да се за другога жртвује, а да се при том не очекује накнада ни повратна услуга. Постојање *емпатије* - тј. способности доживљавања емоционалног стања друге особе, неопходан је услов.

Волонтирање, омогућава задовољавање најразличитијих потреба и представља креативну и интегришућу снагу друштва, јер афирмише оно најплеменитије у човеку – слободу, пацифизам, безбедност, правду, могућност избора, сигурност - и пружа могућност сваком појединцу да постане и буде одговоран члан заједнице. Волонтирањем се кроз заједнички рад стварају услови за заједнички живот, а појединцима се омогућава да покажу своје вештине и знања, да их развијају и стичу нова.

Упркос чињеници да је волонтирање мотивисано племенитим побудама, постоји ризик да се оно извргне у своју супротност. Човек је комплексно биће, а још када зависи од помоћи и добре воље других, када је жртва, он је веома рањив и осетљив. Онај ко помаже, волонтер, сноси већу одговорност за крајњи циљ и оправдано очекује духовну сатисфакцију - задовољство да је некоме помогао и да му је тај захвалан због тога. Ипак, људи често не исказују захвалност и умањују помоћ коју су примили, плашећи се да би у супротном показали сопствене слабости и немоћ. С друге стране, захтеви који се постављају пред волонтере су све већи и сложенији, тако да многи волонтери данас »изгарају на послу«. Према мишљењу психолога Ненада Опачића, постоји опасност да ментално здравље волонтера буде угрожено због њиховог директног контакта са угроженим особама и уживљавања у њихове проблеме. Такође, волонтери су често суочени са ограниченим изворима и могућностима да угроженим особама адекватно помогну. Помагачи који имају висока очекивања и помагачи суочени са превеликим захтевима (наметнутих било од самих помагача, било од стране корисника или надређених) су подложнији за сагоревање.

У сиромашним земљама волонтерски рад постаје све мање популаран, а све више потребан, јер беда нагони људе да дуго и исцрпљујуће раде на радним местима, за плату, и удаљује их од волонтерског рада. Зато се, у тим земљама, као волонтери углавном појављују незапослени, стари и деца. То ствара нови проблем, јер

дуготрајан волонтерски стаж, без икакве надокнаде, без признавања радног стажа и других бенефиција, често претвара и саме волонтере у вулнерабилну групу којој је потребна помоћ.

ОРГАНИЗАТОР ВОЛОНТИРАЊА

У прописима земаља у окружењу, као организатор волонтирања наводе се: правна лица чија је делатност непрофитабилна, држава и њени органи, локална заједница, верске организације, јавне установе, просветне и друге организације и институције. Организатор волонтирања може истовремено бити и корисник волонтирања.

Међу организаторима волонтирања истакнута је позиција невладиних организација (НВО), тј. цивилног сектора. Цивилни сектор се успоставља и увећава у земљама у транзицији као облик допунског или паралелног пружања услуга, пре свега, вулнерабилним групама и код решавања различитих проблема у земљи, које владин сектор није у стању да адекватно и благовремено реши. Тако се у нашој земљи, као један од стратешких праваца реформисаног система социјалне заштите, апострофира невладин сектор као учесник у пружању услуга социјалне заштите. Овај стратешки правац није праћен и одговарајућом законском регулативом, па се очекује од Закона о невладиним организацијама¹⁰⁾, чије је доношење у току, да рад НВО квалитетно позиционира и профилише.

ДРЖАВА, ЛОКАЛНА САМОУПРАВА И НВО КАО ОРГАНИЗАТОРИ ВОЛОНТЕРСКОГ РАДА

Држава, по закону, финансира званичне програме социјалне политике и социјалне заштите. Међутим, поред ње, све чешће, субјекти у овом послу су и НВО. Тако се јавља плурализам социјалних програма, креираних и ван органа и тела државне власти, од стране НВО, као и плурализам пружалаца услуга социјалне заштите. Услуге НВО углавном плаћају донатори, а могу се финансирати и из буџета државе или локалне самоуправе. Када се програми НВО финансирају из буџета, држава и локална самоуправа показују да су у волонтерима препознале партнере (јер се рад НВО

10) Иако је још почетком новембра 2005. Зоран Лончар, тадашњи министар за државну управу и локалну самоуправу најавио скоро доношење Закона о удружењима грађана, а Закон још увек није донет; нисмо песимисти. Сматрамо да су се управо сада стекли услови да он дефинитивно буде донет, посебно имајући у виду наводе М. Дерете, да је још 2005. године код нас било између 5 и 27 хиљада НВО.

базира превасходно на волонтерству), а не конкуренте професионалцима и да се постојећа средства целисходније дистрибуирају. Уз то долази и до повећања доступности социјалних услуга, које су неопходне угроженим грађанима. Тако се ствара комбинована социјална политика и социјална заштита, у којој невладин сектор има препознатљиву улогу и један је од фактора за испуњавање социјалних функција државе.

У *Стратегији развоја социјалне заштите*, као појединачни развојни циљ, афирмише се »интегрални приступ у идентификовању потреба и планирању услуга у заједници«, као и »да преклапање и недостатак одређених услуга долази услед парцијалног приступа у идентификовању потреба корисника, нејасне поделе услуга и одговорности и одсуства међусистемске сарадње«. Зато је партнерство између професионалног и волонтерског рада, њихова комплементарност, истовремено и остваривање стратешких циљева у систему социјалне заштите. Добро би било, када би се разбила заблуда о конкуренцији између волонтера и професионалаца, јер волонтер - едуковани лаик, није замена за стручну особу (као што су лекар, психолог, социјални радник...). Мада се не искључује могућност да у неким ситуацијама и волонтер може бити веома стручан, једнако, па и више од професионалца - нпр. лекар у пензији као волонтер, или незапослена медицинска сестра, или социјални радник у оквиру свог слободног времена итд.

ЦЕЛИСХОДНОСТ ВОЛОНТЕРСКОГ РАДА

Друштвени значај волонтеризма је немерљив. Од самог почетка људи су осетили његову вредност и смисао. Волонтери су свуда препознати као најважнији ресурс за спровођење промена.

Већ је истакнута општу добробит од волонтеризма, која се манифестује кроз побољшавање квалитета живота и промену свести људи (и прималаца и давалаца услуга), кроз промену њихових ставова према грађанском ангажовању, кроз развијање солидарности и сл. Он представља један од облика партиципације грађана, који доприноси развоју стабилног, цивилног друштва. Економска корист од волонтеризма за државу и локалну заједницу је велика, посебно у светлу чињенице да у Европи, данас, волонтира више од 100 милиона људи (од тога у Пољској 18% становништва, у Ирској и Немачкој више од 33%; у Великој Британији волонтира 38% становништва...). Британци су израчунали да годишња вредност

њихових државних прихода од волонтерског рада достиже чак невероватних 7,9%, тј. да се на једну фунту уложену у волонтерски рад, у државну касу враћају чак три. Било би веома мудро када би свака земља прорачунала финансијске ефекте волонтерског рада - то би засигурно битно променило и друштвени и државни однос према овом раду.

У модерном друштву, значај волонтирања се све више посматра управо са аспекта његовог доприноса економском развоју, изградњи мира, превазилажењу кризних ситуација и заштити животне средине. Волонтирање је основа не само невладиних организација (НВО), већ и професионалних удружења. У нашој земљи волонтирање је присутно, пре свега, у невладином сектору, а активности невладиних организација допринеле су бољем разумевању и прихватању волонтеризма као значајне компоненте успешног друштвеног развоја¹¹⁾.

Иако је волонтерство део наше традиције, још увек не располажемо прецизним подацима колико имамо волонтера, па се нико до сада није ни упуштао у авантуру да процењује економске ефекте волонтерског рада, код нас. Обично се оперише подацима Црвеног крста Србије, према којима има око 60.000 волонтера Црвеног крста. Они су ангажовани у бројним програмима, у сарадњи са професионалцима, при чему је однос волонтер-професионалац, 10 према 1).

ЗЕМЉЕ СА ВОЛОНТЕРСКОМ ТРАДИЦИЈОМ

Дужу историју организовања и подршке волонтерском раду имају Велика Британија, Ирска, Холандија, Аустралија..., иако код њих нема специфичних закона о волонтерском раду. Њихово законодавство је кроз дуго искуство омогућило несметан развој и подршку волонтерским сервисима, тако да би доношење посебног закона о волонтерском раду било сувишно.

Многе државе у свету и Европи су законски и правно уредиле ову проблематику. Већина земаља Европске уније, које имају *краћу традицију* организованог волонтерског рада, то су урадиле доношењем једног или сета закона о волонтерском раду и сервисима. Поменућемо Мађарску, Румунију, Пољску, Чешку, Словачку,

11) Бројне су организације чији се рад базира на волонтерском раду. Посебно треба издвојити: Црвени крст и Црвени полумесец, Лекаре без граница, Добровољачке одреде, код нас Коло српских сестара, Човекољубље, Хлеб живота и многе друге.

Естонију, Шпанију, Португалију и Италију, а последњих година и земље из нашег окружења.

Заједничко свим земљама које су донеле закон о волонтерству је прописивање следећих права:

- промовисање волонтерства као активности од општег друштвеног значаја,
- омогућавање дуготрајног и транснационалног волонтирања младих,
- осигурање накнаде трошкова који настају волонтирањем,
- омогућавање осигурања од повреде,
- дефинисање права и доношење етичког кодекса волонтера.

Интересантно је и искуство из Црне Горе:

Црна Гора је направила стратегију за афирмисање и практиковање волонтерског рада, непосредно по осамостаљивању. Она је, фебруара 2008, као чланица УН и као земља на путу ка ЕУ, заузела став да:

- Држава треба да буде активно укључена у информисање и скретање пажње јавности на непроцењиву подршку коју волонтери дају заједници,
- Законима и праксом да идентификује и уклони било које препреке које директно или индиректно спречавају људе да се укључе у волонтерски рад
- Смањи порески притисак који угрожава волонтерски рад
- Усвоји и промовише, у складу са својом националном традицијом, динамичне политике које су наклоњене волонтерском раду
- Препозна демократску, хуманитарну, социјалну, едукациону, тренерску и економску вредност волонтерског рада
- Осигура волонтерима правни статус и адекватну социјалну заштиту, поштујући, при том, њихову независност
- Држава користи различите мере и иницијативе како би охрабрили све секторе у заједници – укључујући политичке лидере, активне, незапослене, ометене, старије, пензионисане, емигранте, избеглице, и искључене – да подрже и развију

волонтерске иницијативе и сервисе, или да се укључе у волонтерски рад.

Ове смернице су супституција за Закон о волонтерском раду, који наши суседи нису донели, а колико су оне делотворне показале време.

Наша традиција је сва у знаку волонтерског рада и такав рад је својствен нашем менталитету. Препознајемо га у:

- добросуседским односима (скоро увек има ко да нам отвори врата), који представљају изузетну психосоцијалну подршку, али и сваку другу
- пријатељству - пријатељи су, у мањим срединама, незаменљив ослонац и сигурност (помоћ код градње куће, поправке уређаја, у бризи за старе и хендикепиране, помоћ у чувању деце, у припремама за школу, код селидбе...)
- у селима, суседи и пријатељи су незаобилазни код обављања пољопривредних послова, код припрема слава, свадби, сахрана, задушница...
- сада постоје едуковани волонтери који пружају помоћ посебним групама (старима, деци, хендикепиранима, избеглицима, Ромима...)

Потребе људи су се временом значајно мењале, па и волонтерски рад, који је имао за циљ да одговори тим потребама, доживљавао је промене, а сами волонтери су пролазили кроз најразноврсније едукације, како би били на висини задатака који су пред њих постављали организатори волонтерског рада.

ВОЛОНТЕРСКИ РАД У МЕЂУНАРОДНИМ ДОКУМЕНТИМА, ЛИТЕРАТУРИ И НАРОДНИМ ПОСЛОВИЦАМА

»Волонтеризам је и навика срца и грађанска врлина. Реч је о активности дубоко укорењеној у људском духу са далекосежним друштвеним и културолошким учинком. Слушање других, брига о потребама других и задовољавање тих потреба доказују највећу људску мотивацију. Људска бића помажу једни другима из љубави и саосећања. Па ипак, у својој најдубљој духовној димензији и у симболичком значењу волонтеризам није само нешто што чинимо

за друге. На коцки су наше властите вредности и наша хуманост: Ми јесмо оно што дајемо другима.»

(Извештај привредног и социјалног савета Уједињених народа: The Role of Volunteerism in the Promotion of Social Development)

* * *

«Развој волонтеризма видимо као могућност укључивања целе заједнице у утврђивању и решавању њених проблема.»

Из »Универзалне декларације о волонтеризму«

Амстердам, јануар 2001. године

* * *

»Волонтеризам (или добровољни рад) је један од камена темељаца цивилног друштва, јер оживљава најплеменитија стремљења човечанства - заузимање за мир, слободу, могућност избора, сигурност и праведност за све људе.«

(Ненад Опачић, дипл. психолог)

* * *

»Рад за заједницу, то је пре свега плаћање дуга друштву из кога смо поникли и оним срединама које су нам помогле да се уздигнемо.¹²⁾ Он укључује и два категоричка императива:

1. *служити и лишавати се* - служити идеалу, другима, општем добру; лишавати се што већег броја задовољстава, нарочито материјалних и спољашњих, минимално узимати за себе, а максимално давати другима. Такав став најсигурније води победи и радости, због сазнања, да сте потребни свима, а да можете без свих.
2. *поштење и стрпљивост* - поштење је најбоља политика и сигурна победа, а стрпљење је корен сваког великог дела и генија.«

Помоћи ономе ко нам не може вратити је посебно задовољство!

(Драгољуб Јовановић)

* * *

Народ каже: дрво се на дрво ослања, а човек на човека!

12) Д. Јовановић (1997), *Политичке успомене* I, стр.188.

* * *

Душко Радовић је рекао: *Доброта се не враћа. Оно што некоме дајемо већ смо раније добили од неког другог.*

* * *

»Наставити бити користан, нешто значајно радити у животу, пружити помоћ другима, значи задовољно старити»

(Ф. Бергхорн).

* * *

Познати психолог **Карл Роцерс** је давно написао: *Будућност ове планете не зависи од развоја физичких наука. Она зависи од нас који покушавамо да разумемо људе и да се бавимо односима међу људима настојећи да створимо односе који помажу.*

* * *

ВОЛОНТЕРСКИ РАД И ЉУДИ ТРЕЋЕГ ЖИВОТНОГ ДОБА

У традиционално-патријархалном моралу, који преовладава код нас, један од основних етичких принципа је поштовање старијих. Сви чланови породице брину о својим најстаријим члановима. Али, у условима када то породица не може да чини, или када старији људи живе сами, а потребна им је помоћ и подршка, очекује се да помогне држава. Међутим, нереално је очекивати да држава може у право време и на прави начин да одговори свим захтевима. Зато се ослонац тражи ван институција система, код ОЦД, тј. код њихових волонтера.

Према Националној стратегији за смањење сиромаштва једна од навулнерабилнијих група, код нас, су старији људи, посебно они који живе на сеоском подручју и који немају лична примања. У ситуацији када се ова популациона група перманентно увећава, уз продужавање животног века, а уз сталну рационализацију социјалних давања од стране финансијски деструиране државе, волонтерски рад се перципира као изузетно важан ресурс и ослонац.

Обележавајући *Међународну годину волонтера* и полазећи од ставова ”*Универзалне декларације о волонтеризму*”, као и од самих специфичности волонтерског рада са старијим људима, представници хуманитарних организација и удружења Србије, који помажу

старијим људима и пензионерима, усвојили су 15. маја 2001. године *"Декларацију о волонтерском раду у хуманизацији животних услова старих људи и пензионера"*. Тиме се јасно ставило до знања да је волонтерски рад, од стране ОЦД, препознат и прихваћен, посебно у пружању подршке старијим људима.

И у другим земљама света, које су богатије и организованије од наше, волонтери су значајна карика у систему социјалне заштите. У улози волонтера се појављују и деца, и одрасли, али и сами стари људи.

ПРИМЕРИ ДОБРЕ ПРАКСЕ У ВОЛОНТЕРСКОМ РАДУ СА СТАРИЈИМА

❖ Пројекат *"Свеобухватна помоћ старима у Србији"*¹³⁾ започеле су 20-ак НВО из Србије 1999. године, поводом обележавања Међународне године волонтера. Циљ Пројекта је био препознавање и сузбијање сиромаштва код старијих људи, који су онај део популације који нужно зависи од помоћи других и који су, по правилу, сиромашни или на граници сиромаштва. Захваљујући овом Пројекту урађено је истраживање и одржане су бројне радионице које су обухватиле све сегменте старења и старости (здравствени, психо-социјални, економски, стамбени итд.), а у којима су учествовали поред волонтера и сами старији (домицилно становништво, избегла и расељена лица). На овај начин су идентификовани проблеми битни за оцењивање квалитета живота у старости, који нису део инструментарија официјелног мерења социјалног статуса центара за социјални рад и сличних установа. Формирана је значајна база података, као и волонтерски сервис (од 180 волонтера) који је успоставио сарадњу са референтним институцијама и професионалцима и који је пружао сет услуга старијим лицима током 15 месеци трајања Пројекта.

❖ Пре неколико година, на округлом столу, посвећеном волонтерском раду, наш доајен геронтологије, Петар Манојловић, елаборирао је искуства из Пољске у волонтерском раду са старим љу-

13) Координатор овог Пројекта била је Међународна добротворна православна организација (International Orthodox Christian Charities - IOCC, Baltimore, канцеларија у Београду), уз финансијску помоћ Хуманитарне канцеларије Европске заједнице (European Community Humanitarian Office - ECHO, Bruxelles).

дима. Пољска пракса је утемељена на већ давно познатом моделу реонизације, економисте и теолога Tomas Chalmers-а из Глазгова.¹⁴⁾

Овај модел афирмише формирање јединствене мреже волонтера која представља истурене »очи и уши« центра за социјални рад и општинских хуманитарних организација и удружења грађана. Ова мрежа делује у оквиру микро и макро реона (ниво општина, месних заједница или насеља, нпр.), а број волонтера зависи од броја домаћинстава и густине насељености одређеног подручја. Имплементација овог модела се одвија у неколико фаза: реонизација подручја, избор волонтера, њихова едукација за рад са старијима, формирање неопходне документације (о волонтерима и о потребама старијих лица - циљне групе волонтерског рада) и најзад, спровођење волонтерских активности. Старија лица у стању социјалне потребе истичу на прозорима својих домова СОС заставице, које представљају позив волонтерима, да дођу и да им помогну.¹⁵⁾

❖ Неки наши стручњаци (попут проф. др С. Јовановића), који проучавају волонтерски рад са старијим људима, налазе да је едукација волонтера императив савременог друштва, посебно када је у питању пружање подршке старим људима. Истовремено, они указују и на потребу самих старих људи да се солидаришу са другима у невољи и да се оспособљавају да и сами пружају помоћ. »Волонтерство је храна душе и оно оплемењује и оног ко пружа помоћ и оног ко ту помоћ прима«, истиче професор Јовановић.

❖ Последњих неколико година НВО »Викторија« из Крагујевца (једна од чланица мреже HumanaS), ојачала је и омасовила мрежу волонтера који пружају помоћ старијима, кроз Пројекат, »Групе за самопомоћ«. Волонтери су првенствено сами старији људи (мада има и омладинаца), који се организују и оспособљавају да прикупљају податке о старијим лицима из своје околине, да евидентирају њихове потребе и проблеме, а да потом, уз помоћ организатора волонтерског рада, лобирају код званичника да помогну у решавању тих проблема. Ситније услуге и психо-социјалну подршку пружају и сами, кроз заједничка окупљања и дружења

14) У стручној литератури, први познати покушај реонизације датира још из 1819. године, када је економиста, теолог и писац Tomas Chalmers своју парохију у Глазгову изделио на 25 "суседства", са по 60 до 100 породица, у којима је ангажовао по једног добровољног старатеља (волонтера), ради распоређивања материјалне помоћи угроженима, пружања савета и надгледања ефеката пружене помоћи.

15) Фондација Солидарност је покушала да примени овакав модел и код нас, али он није заживео.

и кроз организоване посете најугроженијим старијим комшијама, пријатељима и познаницима.

❖ На округлом столу ГДС-а 2001. године (*Волонтерски и хуманитарни рад и хуманизација животних услова у старости*), Ивана Бузов и Јелена Павловић¹⁶⁾ су презентовале програм Прајдс (Prides), који се спроводи у Аризони, у САД. У округу Феникс, у граду Сан Сити, где живе углавном људи старији од 55 година (јер уживају право прече куповине некретнина), становници - волонтери сами брину о свом граду, тако што одржавају чистоћу и уређују градске улице, бар 2 сата недељно. Ове послове они обављају у сарадњи са одређеним професионалним службама, смањујући финансијске обавезе свим грађанима. Зато они себе сматрају »поносним грађанима« свога града. Кроз овакво ангажовање они стичу нове пријатеље, решавају свој проблем усамљености, одржавају кондицију, стичу нова знања и вештине, остају активни, одговорни и ангажовани и испуњавају и продужавају свој живот, чинећи га квалитетнијим и срећнијим.

ИНИЦИЈАТИВА ГЕРОНТОЛОШКОГ ДРУШТВА СРБИЈЕ

Једно од удружења које практикује волонтерски рад и редовно обележава Дан волонтера, код нас, је Геронтолошко друштво Србије (ГДС). Оно се већ 35 година бави, на стручан и научан начин, питањима старења и старости и унапређивањем квалитета живота старијих људи. Имајући у виду да смо једна од најстаријих земаља у свету, по просечној старости становништва, да се број старијих константно увећава и да су стара лица, посебно у сеоском подручју, најугроженија сиромаштвом, волонтерски рад у интересу ове популационе групе добија на значају. Институције система и професионалци који у њима раде¹⁷⁾, не успевају да у потребној мери, правремено и на адекватан начин пруже неопходну подршку вулнерабилним групама. Зато је волонтерски рад препознат као неопходна карика социјалне државе, коју желимо да изградимо.

У циљу афирмисања волонтерског рада ГДС је, са другим НВО, годинама уназад, организовало обележавање 5. децембра -

16) И. Бузов и Ј. Павловић су стручњаци Центра за породично здравље «Свети Никола», Волонтерског центра Београд.

17) Разлоге за то треба тражити у: разбијању бивше СФРЈ, у ратним дејствима у земљама у окружењу, у бомбардовању и ембаргу према нашој земљи, у миграционим токовима, у политичким превирањима и свеобухватној кризи која траје последњих 15-ак година и сл.

Међународног дана волонтера, одржавањем округлих столова и стручних скупова, издавањем пригодних публикација и лифлета и подношењем поднесака референтним институцијама система¹⁸⁾.

Стручни скупови и округли столови имали су за циљ да се сагледају бројне активности и акције које се спроводе у оквиру бриге за старија лица, сумирају остварени резултати, прецизније, дефинишу подручја деловања и да укажу на иновације које треба унети у будуће програме рада, у складу са препорукама садржаним у *Националној стратегији о старењу*, у Србији, и другим међународним документима, као и да се стручним прилозима и кроз дискусију свестрано сагледа и критички оцени волонтерски рад у данашњим условима и утврди допринос овог рада унапређењу квалитета живота у старости. Учесници ових скупова су посебно указивали на недостајући удео медија у промоцији волонтерског рада, на проблеме у регрутовању нових волонтера и организовању волонтерских активности, на непостојање прописа у овој области итд. Сви су сагласни да и сами старији људи треба да буду ангажовани као волонтери. Сопственим укључивањем у волонтерске активности старији руше предрасуде о својој генерацији, иступају против «ејџизма» и других облика дискриминације, помажу себи избегавајући усамљеност и одржавајући континуитет активног и сврсисходног живота. Психолози с правом кажу - волонтерски радити, значи спорити старити!

И ове године је организован Округли сто са кога је упућено писмо ресорном министарству, са законодавном иницијативом, коју су учесници овог скупа прихватили.

ЗАКОН О ВОЛОНТЕРСКОМ РАДУ

Иако је традиција волонтерског рада веома дуга, његово правно регулисање је новијег датума. Веома је тешко једну добровољну, хуману, алтруистичку активност подвести под круте прописе, а да се не изгуби део њене суштине.

За организаторе волонтерског рада прописи у овој сфери су потребни, како би се волонтерски рад правилно усмеравао и омасовљавао. Истовремено, постојање прописа им ствара додатне

18) 17. децембра 2008. у Београду, НВО Грађанске иницијативе одржало је консултативни састанак на тему „Припрема Закона о волонтирању”, уз учешће представника 25 Организација цивилног друштва (ОЦД), које у свом раду ангажују волонтере (са представницима ГДС-а, Црвеног крста Србије и Европског центра за непрофитно право у Будимпешти (ECNL), УГ „Укрштање” и Младим истраживачима Србије).

проблеме, јер захтева гломазно администрирање и поскупљује волонтерски рад. Упркос чињеници да се ради о добровољном и бесплатном раду, он кошта, јер његово организовање изискује разне трошкове.

Ипак, свесни преовлађујуће добробити постојања Закона о волонтерском раду, организације цивилног друштва (ОЦД) воде кампању да Скупштина Србије донесе овакав Закон. Годинама се већ води јавна расправа о различитим предлозима, али никако да се утврди његова коначна верзија. Већина земаља из окружења су већ донеле овакав Закон, па нам њихова искуства могу послужити да и наш, који је у изради, буде што квалитетнији.

Мада је волонтирање од великог значаја за друштво, правна регулатива у многим земљама, па и у нашој, не охрабрује овакво ангажовање. Зато се последњих година чине напори и покрећу иницијативе за доношење закона и других прописа који се тичу волонтерства. Експерти сматрају да је посебно за земље у транзицији битно да се законом регулише волонтерско ангажовање, тако што ће се оно јасно диференцирати од плаћеног рада и радног односа и што ће се обезбедити заштита волонтера у обављању волонтерске активности, као и заштита корисника њихових услуга од евентуалне штете.

Један од проблема, који би Закон о волонтерском раду требало да реши је искоришћавање и злоупотреба волонтера. У законима земаља у окружењу то се постиже тиме што се забрањује волонтирање које замењује рад запослених радника и које траје дуже од 40 сати недељно и то у периоду дужем од 6 месеци непрекидно. Такође се забрањује волонтирање на бази кога организатор волонтерског рада стиче или увећава добит/профит.

Да би се избегле злоупотребе у раду с волонтерима, а и да би се волонтеризам унапређивао важно је сачинити квалитетну евиденцију о волонтерима и њиховом раду. Тако наши суседи издају волонтерску књижицу, која представља јавну исправу и која садржи податке о називу организатора волонтерске услуге, времену трајања те услуге, врсти услуге, врсти обуке и/или вештини коју је волонтер стекао током волонтирања и сличне податке.

ПРЕПРЕКЕ И ДОМЕТИ У ПРОМОВИСАЊУ ВОЛОНТЕРСКОГ РАДА КОД НАС

Препреке

Анализирајући све аспекте волонтерског рада можемо закључити да он није признат у нашем друштву. Уверили смо се да постоје веома погрешне представе о томе шта је то волонтер. Млади, од којих се највише очекује да буду волонтери, или имају погрешну представу о томе, или немају никакав став, тотално су незаинтересовани за волонтерски рад. Често се од омладине може чути да «само будале данас раде за цабе». Намеће се питање, како се дотле дошло у земљи Србији, у чијој историји налазимо на хиљаде примера¹⁹⁾ пожртвованости, алтруизма, солидарности, хуманости и давања за друге.

Одговор ћемо потражити у друштвено - историјском и економско - политичком контексту. Данашња млада генерација је стасавала у врло лошим условима (деструкција земље, ратна дејства, избеглице и расељена лица, стална ратно-хушкачка ситуација, спољашње санкције и ембарго, бомбардовање, политичка превирања, дуготрајна економска криза, незапосленост, урушавање битних институција система, општа нестабилност и несигурност, деструкција породице, система вредности, бујање криминала и корупције у свим сферама живота итд.). Родитељи, и када их је било у породици, у највећем броју случајева, нису испунили своје родитељске обавезе на ваљан начин. Разлози су бројни: или су били окупирани проблемима преживљавања, или су преживљавали страхоте рата и бомбардовања, или је и њима самима била потребна помоћ и подршка, или ко зна шта друго, што су у овим смутним временима превалили преко главе. Они нису, или нису у потребној мери и на адекватан начин својој деци усадили одређене вредности, нити су им развили алтруистичка осећања.

Они који су успели, у овим околностима, да се уздигну са дна, често нису били добар модел за идентификацију младима. У транзицији утилитарне и прагматичне вредности бескрупулозног стицања моћи и богатства постају примарне, па рад без надокнаде губи шансу.

19) Довољно је прочитати само нашу епску поезију.

Неадекватна социјализација се из породице пренела и на школу. Изостала је и преко потребна медијска кампања која би афирмисала и пратила волонтерски рад и допринела његовој валоризацији од стране друштва. Скоро да нико не налази за потребно да ода признања волонтерима. Сетимо се волонтера само изузетно, као у време организовања “Еуросонга” (2008), или сада када предстоји одржавање “Универзијаде”.

Домети²⁰⁾

Још од јуна 2005. године када је одржана конференција²¹⁾ посвећена статусу волонтера у Србији, интензивирани су настојања да се утврде и дефинишу минимална права волонтера. Конференцији је претходило истраживање које је спровела иницијатива ИЗВоР, као и анализа «Правни оквири за волонтирање у Републици Србији» Живке Василевске (ЦРНПС, Београд). Резултати, поменутог истраживања, су показали да волонтерски рад у Србији није довољно заступљен, а да је потреба за таквим радом велика. Учесници конференције су се сложили да не постоји добар правни оквир за ангажовање и заштиту волонтера, те да је потреба за доношењем закона који би регулисао положај волонтера, више него очигледна. Због чињенице да волонтерски рад и волонтеризам нису признати као правне категорије у законодавству Републике Србије, још децембра 2004. године покренута је *Иницијатива за законско регулисање статуса волонтера у Србији*. Конференција, а и многи потоњи скупови, били су само логичан след у реализацији ове иницијативе.

Децембра 2008. Удружење грађана за демократију и цивилно образовање *Грађанске иницијативе* одржало је, са представницима 25 Организација цивилног друштва и Црвеног крста Србије, консултативни састанак²²⁾ на тему „*Припрема Закона о волонтирању*”.

20) Ни у Уставу из 2006., ни у Закону о раду из 2005. нема говора о волонтерском раду

21) Покретач ове кампање и организатор саме конференције била је **Иницијатива ИЗВоР**, коју чине је представници неколико невладиних организација: Новосадски хуманитарни центар, Екуменска хуманитарна организација, Покрет горана, Волонтерски центар Војводине и Удружење грађана «Укрштање». Конференција је окупила 50-ак представника релевантних владиних и невладиних институција/организација и појединаца са територије читаве Србије. Одржавање конференције су подржали *International Center for Not-for-Profit Law (ICNL)* из Будимпеште; ADF/CRDA програм (USAID), Покрајинско Извршно веће (Секретаријат за спорт и омладину, Секретаријат за рад, запошљавање и равноправност полова) и NSHC.

22) Овај Консултативни састанак је део пројекта “*Стварање подстицајног окружења за развој организација цивилног друштва у Србији*” који Грађанске иницијативе спроводе

На састанку је констатовано да постоји неколико иницијатива за правно регулисање волонтирања у Србији које су покренуте, како од стране удружења грађана (иницијатива ИЗВоР, Центар за промоцију активизма младих), тако и од стране Министарства рада и социјалне политике Владе републике Србије, али су се присутни сагласили да је предлог Иницијативе ИЗВоР, који је Скупштина АП Војводине проследила републичкој скупштини на усвајање (а који је већ прошао широку јавну расправу), одлична полазна основа за правно регулисање волонтирања у Србији.

За остала два предлога су изразили бојазан да постоји неразумевање у вези са тим шта је волонтирање, са посебним освртом на Нацрт закона који је припремило Министарство рада и социјалне политике Владе републике Србије у коме се волонтирање не третира као приватно-правни институт, што оно у суштини јесте, већ као радно-правни институт. Са састанка је упућено писмо Министарству рада и социјалне политике са захтевом да се ОЦД активно укључе у израду Закона о волонтирању, а не само у јавну расправу о предлогу овог закона, тако што би се формирала заједничка Радна група, овог Министарства и представника Црвеног крста Србије, Иницијативе ИЗВоР и Младих истраживача Србије.

Центар за промоцију активизма младих (ЦПАМ) је 5. децембра 2008. године на конференцији за новинаре, у Београду, представио Предлог Закона о волонтирању који је урађен у сарадњи са неколико партнерских организација. Они су позвали ОЦД да подрже овај Предлог и организовали су потписивање петиције, за стављање у скупштинску процедуру, овог Предлога. Према њиховим речима, у поменутом Предлогу закона дефинише се статус волонтера (социјално и здравствено осигурање, радни стаж, бенефиције, награђивање), права и обавезе волонтера и организатора волонтирања, као и начин укључивања волонтера у државне институције. Планира се и увођење *волонтерског картона*, као додатка радној књижици и формирање *Националног савета* који би промовисао волонтерски рад. Битно је препознати волонтеризам као саставни део стратегије за смањење сиромаштва, одрживог развоја, здравља, социјалне интеграције и превазилажења социјалног искључивања и дискриминације.

уз подршку Британске амбасаде у Београду, а коме су подршку дали и Тим потпредседника Владе Републике Србије за имплементацију Стратегије за смањење сиромаштва кроз пројекат Контакт организација цивилног друштва и Институт за одрживе заједнице уз финансијску подршку USAID -а.

ЦПАМ сматра да не неопходно повећати јавну свест о виталном значају волонтеризма за социјални и економски развој друштвене заједнице и охрабрити медије да одиграју улогу у подизању свести јавности о важности ове теме.

ЗАКЉУЧАК

Волонтерски рад је унутрашња потреба човека да се даје за добробит другог. Искуства говоре да је корист од таквог рада несумњива - и за волонтера, и за примаоца услуге и за државу. Код нас људи нису у довољној мери сензибилисани за укључивање у волонтерске активности, а нису ни едуковани да, у таквим активностима препознају, све бенефите који из њих проистичу.

Многи су склони да кажу да је, код нас, волонтерски рад у кризи, да волонтера нема довољно и да се људи све слабије интересују за волонтирање. Може се одмах изнети и супротно мишљење: да је волонтерски рад, код нас, нас веома развијен, јер има дугу традицију; да је људи добре воље увек било, на овим просторима, а једино питање које има смисла је, само, да ли би таквог рада било више да је добио одговарајуће место у нашем вредносном систему. Волонтирање је у друштвима благостања, у богатијим државама и код имућнијих појединаца присутније, јер се имућнији становници лакше опредељују да раде као волонтери.

Потребно је осврнути се око себе и видети како то раде други, учити се на примерима добре праксе. За то је неопходна перманентна едукација и едукатора и самих волонтера, организовање округлих столова, семинара, масовних акција, добро осмишљених кампања, формирање волонтерских центара и мреже волонтера. Практика потврђује да је едуковани волонтер успешнији од онога који није прошао едукацију. Знање помаже да се ради боље и да се делује ефикасније и рационалније.

Центри за социјални рад, чија је законска обавеза промовисање волонтерског рада у локалној заједници, испољавају недопустиве слабости, неиспуњавајући уопште, или не у довољној мери, ову своју обавезу.

Невладине организације су, такође, на овом плану недовољно ефикасне јер њихов рад није, у довољној мери, транспарентан и синхронизован са другим НВО, а ни са институцијама система. Недостаје комплементарност у акцијама професионалаца и волонтера.

Просветни систем би се убудуће морао у већој мери позабавити питањем волонтерства. Кроз наставне садржаје, у школама, треба пружити најпре неопходне информације ученицима - јер оно што се не познаје не може се ни волети ни желети; треба развијати прихватљиве вредносне ставове према волонтерству, хуманизму и алтруизму; и најзад треба организовати конкретне акције, у којима би се ученици исказали као волонтери, а за које би им се уручила и одговарајућа признања. Ученици би одрастали са свешћу да волонтерство зближава људе и да нас чини бољим.

Волонтерски рад, као и сваки други има своју вредност и цену. Али, суштина овог рада је да се, за његово обављање, не тражи (новчана) надокнада, што не значи да такав рад не може бити награђен неким посебним облицима друштвеног признања. На пример, у свечаним приликама или у време празника, изразити волонтеру захвалност за ангажман и уложен труд и истаћи допринос који сваки волонтер даје својој хуманитарној организацији и друштву у целини. За то постоје различите могућности као што су: похвале у штампи, честитке за рођендан, захвалнице и повеље, али могу се волонтерима обезбедити и бесплатне карте за неку приредбу или концерт, одлазак на екскурзију и сл.

Потребно је, у наредном периоду, кроз медијске кампање, подићи свест јавности о месту и улози волонтерског рада. У смислу осавремењавања и омасовљавања волонтерства битно је организаторе волонтерског рада упознати са волонтерским менаџментом.

Само доношење Закона о волонтерству не би имало много смисла, уколико не би било праћено и доношењем новог Закона о удружењима, Закона о фондовима и фондацијама, као и успостављањем институционалних механизма сарадње државе и цивилног друштва, транспарентним финансирањем из домаћих извора (како из државног буџета тако и подстицањем развоја домаће филантропије); реформом пореског система који би увео олакшице за даваоце средстава (било да су физичка или правна лица), као и олакшице за удружења грађана.

Зато би, у наредном периоду, требало организовати серије округлих столова и јавних расправа, по овим питањима, формулисати финалне предлоге и доставити их надлежним државним органима и телима, на разматрање и усвајање.

ЛИТЕРАТУРА

- Др Драгољуб Јовановић (1997) - *Политичке успомене 1*, Београд
- Др Светислав Јовановић (2006) - *Волонтер - незамењив сарадник на пословима заштите старијих особа*, Геронтолошке свеске
- Манојловић Петар (1996) - *Социјални рад и старост*, ГДС, Београд
- Петар Манојловић (2006) - *Јединствена мрежа волонтера - битна претпоставка за успешну детекцију угрожених остарелих особа*
- Живка Василевска (2006) - *Законска регулатива волонтерског рада у Србији*
- Мр Драгана Динић (2006) - *Амбивалентност волонтерског рада у цивилном сектору* (уводни реферат на Округлом столу)
- Гојнић Лазар, Поповић Радивоје, Манојловић Петар, Јовановић Светислав (1990): *Сарадња професионалног и добровољног рада са старима*, публикација ГДС, Београд.
- Кујунџић, Н. (1986) *Оспособљавање друштва и појединца за активну старост. У: Старење и старост*. Загреб: Геронтолошко друштво СРХ.
- Милић, А. (1998) *Стари људи у процесу друштвене транзиције. Социјална мисао*, Београд, бр. 2.
- Милић, А. (2002) *Старост и активност. У: Старење и старост – за безбедни и активни живот*, Београд.
- Сумрак Дејан (1995) - *Социјална геронтологија*, Графокомерц, Београд.
- Милосављевић, Н. (1999) *Геронтологија. Старење и старост*. Нови Сад.
- *Приручник за волонтере* (2006) - Новосадски хуманитарни центар, Нови Сад
- *Национална стратегија о старењу* (2006) Београд: Министарство рада, запошљавања и социјалне политике Републике Србије
- *Пекиншка декларација*, из 2002. године
- *Волонтери - ИЗВоР хуманизма, толеранције и друштвеног богатства* (2005) - Радна група Иницијативе за законско решавање статуса волонтера у Србији; чланови Радне групе ИЗВоР: Меланија Колошњица Ненин, координаторка групе; Срђан Николић (ПГВЦВ); Татјана Лазор (ЕХО); Ивана Копривица (ЕХО); Ненад Опачић (НСХЦ); Мира Новаковић (НСХЦ); Нови Сад.

Dragana Dinic

SOCIAL STATE AND VOLUNTEER WORK

Summary

Tradition of volunteer work has been very long one – it is possible to assert that it derives from the beginnings of humankind. There have always been situations when a man acted more in accordance with his heart, soul and faith than with his ration, when the man had a need to give himself for the sake of other human beings, not wanting anything in return. By volunteering we consciously give our time, capability and energy for well-being of others – individuals, community, society or surrounding.

In time of crisis, wars, epidemics, natural disasters and in similar situations, when the system institutions and professionals cannot reach to all who are in trouble, and life simply cannot wait, volunteering is a necessary and unavoidable strength to many.

In transitional and poor states, such as ours, contribution of volunteers is priceless. It has become obvious during the period of transition, that through the taxes and imposts the state cannot collect enough assets necessary for realization of its own social politics and achievement of the principles of distributive justice. Therefore volunteering, unjustifiably neglected and forgotten, should experience its revival.

Volunteers have been recognized everywhere as a most important resource for changes. Everybody gains from volunteerism. Volunteerism improves quality of life, changes human awareness, changes people's principles in accord with their civic engagement, represents one of the models of citizens' participation in society, contributes to development of a stable civil society, promotes solidarity, etc. Economic profit from volunteerism for the state and local community is great one, considering the fact that in contemporary Europe there have been more than 100 million people volunteering.

One question is becoming evident – has our state recognized volunteerism as an important resource so far and has it supported and encouraged it in appropriate way?

Key Words: volunteering work, volunteer, organizer of volunteer work, value of volunteer work